

Секция 24. Экономические науки

АБРАМОВ ВАЛЕРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

доцент кафедри Туризму і готельного господарства

Харківського національного університету міського господарства

імені О. М. Бекетова

м. Харків, Україна

ПОЛЧАНІНОВА ІРИНА ЛЕОНІДІВНА

доцент кафедри Туризму і готельного господарства

Харківського національного університету міського господарства

імені О. М. Бекетова

м. Харків, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТСЬКОЇ

ГАЛУЗІ: КЛАСТЕРНА МОДЕЛЬ

В даний час індустрія туризму є одним з секторів міжнародної торгівлі послугами, що найбільш динамічно розвивається. У сфері туризму і подорожей деяких країн світу створюється до 71% валового національного продукту. Разом з тим, що історично значуща у світовій культурі та природно багата Україна серед 124 країн світу посідає лише 88-е місце [1]. Вітчизняна туріндустрія формує тільки 2% ВВП. Наразі це турбота регіонального рівня, хоч і державна підтримка в цій сфері вкрай важлива.

Фінансово-економічна та політична криза знизилася інноваційну активність бізнесу в туристській сфері, загострила конкуренцію на глобальному й регіональних ринках туристських послуг. Зменшення інноваційної активності в позначеній сфері негативно позначається на конкурентоздатності туристського комплексу Харківського регіону, що приводить до зниження потоку туристів, скороченню доходів бюджету й погіршенню соціального стану населення. Все це робить наукові

дослідження актуальними, особливо що стосується економічних основ господарювання, якісного розвитку туристського потенціалу.

Розглядаючи умови й основи формування нових форм туристського комплексу, використовуємо зарубіжний досвід. Визначено, що в сучасних умовах ефективною інтеграційною формою організації економіки регіону всі частіше виступає її кластерная модель [2, 3]. Кластер формується в межах певних територій і включає до свого складу різні підприємства та організації, малі фірми та інші оргформи, пов'язані виробництвом і наданням послуг.

Незважаючи на наявність базових нормативно-правових розробок відносно кластера й кластерної політики в цілому, відзначається відсутність загальноприйнятого трактування самого терміна "кластер". В дослідженні запропоновано авторське визначення кластера як довгострокового комбінованого інноваційного мегапроекту відкритого типу, що має мережну структуру, тобто здійснюваного в ході реалізації агрегованої сукупності локальних інноваційно-інвестиційних кластерних проектів, виконання яких забезпечує окремим учасникам економічні переваги від співробітництва в рамках кластера на принципах державно-приватного партнерства.

Кластерна політика, будучи ефективним механізмом регіонального розвитку й керування, завдяки здійсненню проектної діяльності вхідними до складу кластера учасниками, забезпечує не тільки досягнення ними своїх стратегічних цілей за рахунок переваг кластерного взаємодії (наприклад, інформаційної відкритості, доступу до ресурсів, гарантованому попиту на продукцію тощо), але й одержання синергетичного ефекту кластера, вираженого економічними вигодами його суб'єктів від співробітництва й ефективного використання можливостей партнерів у тривалому періоді. При цьому, участь держави (суб'єктів державного регулювання) являє собою часом невід'ємну умову активізації діяльності кластерів, оскільки є не тільки ключовою ланкою механізму державно-приватного партнерства в

питаннях фінансування окремих локальних кластерних проєктів, але й забезпечує нормативно-регулюючу функцію в реалізації кластерної політики регіонів України [4].

Виробнича спеціалізація регіону, що забезпечує концентрацію на його території певних видів виробництва, робочої сили, що володіє необхідною кваліфікацією, а також інтенсивність і напрямки розвитку даних секторів економіки, а також сильні сторони й можливості регіону обумовили передумови створення й розвитку на території Харківської області наступних перспективних (пілотних) потенційних кластерів, зазначених у Стратегії сталого розвитку Харківської області до 2020 року [5]. Характеристика інвестиційної привабливості секторального (кластерного) інвестиційного портфеля Харківської області на основі матриці Бостонської консалтингової групи представлена в табл. 1.

Таблиця 1 - Інвестиційна привабливість основних кластерів Харківської області

Довгострокова інвестиційна привабливість	висока	"Зірки"	"Знаки питання"
		Перспективні кластери в умовах зростання прибутку; першочергові адресати для інвестицій	Кластери, що вимагають великих інвестицій, для забезпечення конкурентоздатності
між низкою й середньою	Фармацевтичний кластер Кластер газотурбобудування й енергомашинобудування Лакофарбовий кластер Кластер ІТ-, нано- і біотехнологій	Туристсько-рекреаційний кластер Кластер технічного текстилю Кластер льонопереробки Кластер дизелебудування Кластер автокомпонентів	
		"Дійні корови"	"Важкі діти"
	Кластери, що досягли високої ступені зрілості, що генерують значні ресурси для економічного розвитку й національного інвестування	Кластери з низькими конкурентними перевагами в глобальному масштабі (зрілий бізнес)	
висока	Енергетичного машинобудування Скляної та оптичної промисловості Авіаційної промисловості	Резино-технічний кластер Кластер поліграфічного машинобудування Кластер кабельної продукції Кластер сироваріння й молокопереробки	між низкою й середньою
	Відносна конкурентна перевага інвестиційних проєктів		

Крім 13 позначених кластерів на сьогоднішній момент висловлюються пропозиції на користь створення ще двох кластерів на території Харківської області: сільськогосподарський кластер і історичний кластер. Однак у сьогоднішній жоден із зазначених кластерів не одержав поки належного розвитку, оскільки не сформовані їхні границі, не визначені мети окремих учасників, не виконані оцінки ефективності кластерних проектів.

Провідне місце в розвитку й модернізації економіки Харківщини на основі кластерної моделі здатний зайняти туристський комплекс, тому що регіон має у своєму розпорядженні значні ресурси, що наразі не повною мірою використовуються для розвитку цього комплексу. Склад і взаємозв'язки учасників регіонального кластера вирішені в рамках спільних наукових досліджень, спільного участі в розвитку й створенні додаткових освітніх програм і центрів на базі державних профільних ВНЗ Харківської області, а також у комплексі з організаційними установами кластера й органами місцевого самоврядування.

Завданням туристського кластера повинне бути не тільки створення комфортних умов для відпочиваючих, але й забезпечення їхньої безпеки, пошук інноваційних рішень у розвитку потенціалу туризму, залучення науки й нових технологій для вдосконалювання й раціонального використання турпродуктів. Ріст інвестицій і масштабні спільні дії держави й бізнес-товариства забезпечать розширення спектра послуг у сфері туризму в Харківському регіоні, будуть сприяти розвитку туристської інфраструктури й допоможуть реалізувати поки ще недостатньо задіяний потенціал подальшого росту.

Проведені розрахунки продемонстрували негативний ефект партнерства, а також позитивний ефект одержання державної підтримки у розмірі 179 тис. грн, але проект залишився неефективним, маючи від'ємне значення NPV. Для визначення ефекту гнучкості управлінських рішень і його ролі в створенні доданої вартості кластеру був використаний метод

реальних опціонів, за допомогою якого виконана оцінка можливості проведення інноваційних розробок з метою створення й виведення на ринок при сприятливих обставинах у майбутньому нових турпродуктів. Таким чином, був зроблений розрахунок ефекту гнучкості управлінських рішень із урахуванням характерного для даного кластеру опціону росту (розширення) масштабів проекту. Чиста поточна вартість із урахуванням ефекту гнучкості прийняття управлінських рішень досягла позитивного значення, тобто проект оцінений як економічно ефективний завдяки урахуванню закладеної в нього потенційної можливості прийняття гнучкого управлінського рішення.

Література:

1. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017 [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2017>
2. Ковальова Ю. М. Практичні приклади функціонування кластерів у світі / Ю. М. Ковальова, Н. В. Алишева. // Механізм регулювання економіки. – 2008. – № 2. – С. 214 – 226.
3. Корецький Б. М. Домінантні напрями управління конкурентоспроможністю регіону на основі кластерізації його економіки / Б. М. Корецький, А. Б. Клиновський // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. – 2008. – № 9. – С. 124-127.
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жиляєв, Б.Г. Чиженський, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
5. Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 року. – Х.: Харківська обласна державна адміністрація, 2010. – 152 с.